

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XIV. Sobrietatem Reipublicæ esse firmamentum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

aliquid probi ingenij eluceat: nunquam turpitudine infinnatur. Optime Nazianzen. *ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, καὶ δεινῶν, καὶ καλῶν πύσων*. Dicere, audire, facere breui distant intervallo. Liberalis sit ergo iocus, non maleuolus, non turpis: Quia nec audire talem oportet. Admirandum est, quod Antonius Senensis in historia Patrum prædicatorum narrat. Lucæ castæ, sanctæque virgini adolescens amorem suum indicarat, atque inter blanditias scripserat; Oculorum eius sepulchritudine sauciatus, captumque. At illa insolens leonix adulationis, simul de salute amatoris sollicita, erutos oculos adolescenti misit, addito eloquio, habere eum rem vilissimam, quam præ Deo suo deamasset. Quam castus ille animus, quia oculos Epistola impura violatos eruit, quia amatori placuerunt; quomodo illa virgo theatricas obscenitates detestaretur, quæ literas ita vindicauit.

Quantacurra puritatis, ne impudice ametur.

Verecundior sexus a publico absit.

Sexto. Nulla scenam mulier ingrediatur, nullus cum schemate muliebri. Absit à theatro etiam habitus illius sexus, quem domi verecundia, & iura concludunt. Nunquam probauit adolescentem, fæmineo habitu simulare fæminam, etiam sanctam, pudicam, castam, à fæminis comi, ornarique, quasi fæminam in publico videri. Hanc meam sententiam à Societate nostra probatam gauisus sum; muliebri enim habitu prodire in scenam discipulos nostros in posterum vetuit. Et in vniuersum causam castitatis agi in theatro displicet. Verecunda est, & tenera, fugiendo, & latendo tutior, in publico ne pro laude quidem sua apparere desiderat. Fides, fortitudo, prudentia, sobrietas, partes suas habeant. Pudicitia domi sola conscientia fruatur. Si publice laudatur, parce id fiat, & verecunde.

Nemo precio theatrum ingredia-

Septimo. Nemo in scenam proceat lucra gratia, nemo qui non alia arte vitam toleret, aut impensis domesticis se familiamque alar. Scenicos itaque, & Agyrtas, qui iocando, obscena loquendo, fallendo victum parant, quorum laus crescit ex crimine, qui eo peritiores habentur, quo turpiores sunt, ex mea Republica, iam ante penitus proscripti. Solent vero huiusmodi homines esse improbiissimi. Cum enim paupertate premantur, id agunt, ut turbas colligant, ut populo placeant; hinc illa dicunt, aguntque quibus stolidissimus quisque delectatur. Hinc nihil pensi habent, quid loquantur, modo pecuniam extorqueant. Itaque male consultum erat Reipubl. cum hæc illa alebatur ex publico, tantaque cura rîsum, & turpitudinis doctrinam emebant. Roscius mercedem diuturnam accepit mille denarios, ut Macrobius lib. 3. Saturn. auctor est. At sane ista in pessimorum oblectationes infumi, quæ provinciæ contulerunt, contra ius fas est, quietemque Reipub. perturbat.

Histriones exterminandi.

Octauo. Quemadmodum igitur oberrare non debet principis mensam obscena licentia, sed benigna imitatio, liberalitas ioci, & studiorum amor. Ita oculos Christiani populi, comœdia sacra, honesta, politica, erudita, liberalis indolis index, futuræ spei pignus seuerâ comitate, & facili grauitate oblectent. Idque agatur ut in eam rem honestissimus quisque, & nobilissimus, exercitationemque veniat. Hæc omnia breuibus verbis complexa est regula 13. quæ Receptoribus Societatis præscripta de studiis est ratio.

13. Tragediarum, & Comœdiarum, quas non nisi latinas, ac rarissimas esse oportet; argumentum sacrum sit, ac primum: neque quicquam actibus interponatur, quod non latinum sit, & decorum; nec persona vlla muliebri, vel habitus introducatur.

14. Magna autem cura caueat, ne discipuli, dum se ad huiusmodi res comparant, morum faciant, studiorumque iacturam.

CAPVT XIV.

Sobrietatem Reipublice esse firmamentum.

§. 1. PRO sobrietate contra intemperantiam, multa à sapientibus dicta sunt, multa à temperantibus. Verum ebrietas in circulis, in conuiuiis etiam reprehensa, dominatur; multoque est facilius virtutem laudare, quam sequi: De temperantia igitur illis, qui fercula, vinumque requirunt, dicam. Dicam etiam Germanis, hoc est, meæ patriæ. Apud quos licet hoc vitium latissime regnet, non tamen de medicina desperandum est, cum multi principum, magnatumque aulas suas ad moderationem, continentiamque reduxerunt. Carolus quintus à quibusdam rogatus ait, ut comestationibus, ac computationibus interdicere. Eum vero ridentem respondisse; id perinde fore ac si Hispanis furta prohiberet. Non ita locutum emendationis desperatione Imperatorem existimandum est, sed ut homines alienæ nationis vitia acerbè perstringentes, domesticorum malorum admoneret. Itaque & hæc ipse monebo, erit enim cum aut principum diligentia tam magnum malum tolletur, aut barbara seruitute opprimetur.

Germania non solum, sed magni vitium ebrietas.

Nunquam non hoc malum suum Germania agnouit, itaque plurimas contra illud leges tulit, etiam publicis in comitiis conuentibusque, ego recentiores recensbo.

Anno 1500. Augustæ in comitiis imperante Maximiliano ita decretum est de propinationibus. Et quanquam Electorum. Principum, aliorumque ordinum consensu, de propinationibus & computationibus, proximis comitiis, statutum & sancitum est, ut omnium prouinciarum, ac locorum magistratus, ubi ea computationi consuetudo adeo antiqua non fuit, in eam rem incumbat, ut illa tollatur, caueatur, & grauius plectatur: intelleximus tamen hanc nostram, & imperij constitutionem, adhuc parum esse obseruatam, sed dictum abusum, & intemperantiam vbiq; in omnibus prouinciis in dies magis magisque inualescere, & augeri. Quare cum tanto magis, ut maiore cura & vehementia huic malo, quam antehac factum occurratur, necesse sit, præcipimus & mandamus, omnibus & singulis Electoribus, Principibus, aliisque ordinibus, cuiuscunque illi sint dignitatis, conditionis, aut prouinciæ, ut iustam Nostræ Maiestatis indignationem incurrere, & gratia excidere velint, ut huiusmodi computationes in suis electoratus, principatus, prouinciis, ditionibus, ac territoris, vbiq; locorum seuerè prohibeant, graui pena mulctent, omnique studio hocce mandatum exequantur.

Leges cessant poculis.

§. 2. Anno vero 1512. Colonix grauior etiam pena decreta est.

§. 3. Item licet sæpius superioribus comitiis computationes grauisime sint prohibita, id tamen parum adhuc obseruatum & executioni mandatum est; imò ab iis, quos mandatum tueri atque vrgere oportuit, neglectum, quapropter & in primis, quod ex hac ad largiorem vini haustum imitatione nascatur ebrietas, ex ebrietate frequentes blasphemie, homicidia, aliæque mala innumera, ita ut isti potatores se se in præsens honoris, fame, salutis animæ, rationis, vitæ fortunarumque discrimen coniciant, omnium prouinciarum magistratus singuli, summi, infimi, Ecclesiastici, seculares, vitium illud in se ipsis primum, deinde in subditis suis emendent, eaque potandi libidine omnibus sub grauisimis penis interdiciant. Et si qui è nobilitate inde se continere noluerint, ut & Nos, Electores etiâ, Principes tam Ecclesiastici quam seculares, omnisque magistratus, eos vitemus, ab aulis dimittamus, officiis ac muneribus moueamus, eaque de causa dimisso, nemo neq; principum, neq; aliorum dominorum ad suum famulatum admitrat: inferioris autem conditionis & sortis homines eandem ob culpam corporalibus penis subiciantur. Quod si quis magistratus inueniendo, vrgendo, exequendo hoc mandato nostro erga subditos suos ne-

suos negligens fuerit, tum Nostra Caf. Maieft. ficalis, eos subditos, qui deliquerint, ad Imperialem noſtram Cameram, ad meritis de iis poenas ſumendas citet. Vbi autē praua illa potandi conſuetudo iam inde à maioribus tradita inoleuiſſet, ſedulam dabunt operam magiſtratus, vt aboleatur.

Q felicem patriam ſi amphora illa, & Maximini ab aulis, ab Eccleſiis, ab vrbibus exterminetur, punianturque.

Anno 1548. Auguſta, à Carolo quinto, conſenſu imperii, ita decretum eſt.

Quandoquidem ex ebrietate, vt quotidiana docet experientia, grauiſſime Deus offenditur, varia enim hinc vitia mala, & iniuria pullulant & in prateritis comitiis de compotationibus, poculorum vinique certaminibus conſtitutum eſt, vt ad tollendas & abrogandas compotationes magiſtratus, eius criminis reos ſeuere plectat, eiufmodi tamen conſtitutiones parum adhuc obſeruata ſunt, & executioni mandata, ſed praua illa potandi conſuetudo indes vbiq; latius altioribus actis radicibus aucta & propagata eſt: Vnde blaſphemia, latrocinia, homicidia, adulteria & id genus delicta grauiſſima conſecuta ſunt. Accedit quod per ebrietatem ſecreta, que merito regenda, ſubinde reuelantur. que vitia Germanos, quorum virtus iam olim cognita, & plurimum laudata, apud exterarum nationes admodum contemptos reddunt. Factum item in bello ſape, vt ea occasione graues inter ipſos milites diſſenſiones, ſeditiones & rebelliones exorta ſint, erga duces & magiſtratus bellicos enata inobedientia: hinc etiam augetur annonæ caritas, tolluntur, imminuuntur ac vitantur honeſta conuiuia, & ſocietatis conuentus, vnde quandoque Germani in primis commendati ſunt. Vt taceamus potandi vitium, omnium malorum eſſe ſcaturiginem, hominumque æternæ ſalutis, honori, gratia, rationi, longiori vitæ ac corporis viribus admodum pernicioſum. His itaque conſideratis, mandamus omnibus & ſingulis Electoribus, Principibus, tum Eccleſiaſticis tum ſecularibus, aliſque ordinibus cuiuſcumque dignitatis, conditionis, aut prouinciæ, vt à compotationibus illi ipſi, tum vt ſubditis exemplo præluceant, tum vt tanto maiorem à tranſgreſſoribus debitas poenas ſumendi copiam habeant, penitus abſtineant, & in aulis aulicos, in principalibus diuitibus, prouincis, territoriis ac dominiis ſubditos ſub grauiſſima ab omni compotatione, quocumque demum modo, verbis, aut forma illa inſtituatur aut inſtituenda excogitetur, abſtinere iubeant, ſeduloque mandatum hoc urgeant: præſertim etiam vt patres familias, totam familiam, liberos, famulos, ancillas diligenter moneant à iuramenti, blaſphemis in Deum, ſanctiſſimam eius matrem, ceterosque ſanctos & à potationibus vt ſeſe plane contineant: vt & Nos his ſeuere præcipimus & diligenter obſeruatum volumus.

Volumus etiam vt Magiſtratus parochiſ ſuis & concionatoribus id negotii dent, vt omnibus diebus dominicis populo proponant, cumque à potationibus abſtinere iubeant, enumeratis ad eam rem vitiis que progignuntur, ad quod neceſſe erit eorum catalogum illis à magiſtratibus procurari.

Anno 1570. Spira à Maximiliano de ordine militariſ ſtatutum eſt §. 48.

Quoniam, pro dolor, eo res venit, vt inter Germanos præſertim militiæ deſtandæ & beluina potandi conſuetudo præcipuum ſit exercitium, vnde toti genti graue dedecus, ignominia, infamia, periculum ac contemptus imminet, in primis quod variores inde victoriæ, infeliciores ſape belli ſucceſſus conſequantur. Magiſtro equitum, magiſtratibus militariſ vt & Dominis, nobilibus, & equitibus vi militariſ huius conſtitutionis ſeuere mandatum ſit, vt à continua perpetuaque ebrietate ſibi temperent, præſertim autem ne id affectus & famulis ſuis permittant. Et §. 49. ita monet.

Quod ſi quis militariū magiſtratuū, vnus ſit, ſue plures, delatus deprehenſusue fuerit, qui beluino ac deſtando ſeſe ingurgitandi vitio ita deditus ſit, vt munus ſuum pro neceſſitate nequaquam obeat, is per militiæ præſectum aut ducem ſuum officio moueatur, magiſque ſobriiſ illud commendetur. Neque eniquam, quiſquis ille ſit, ſeſe opponere: aut illi auxilio eſſe de-

fendere ſas ſit, vi præſentis conſtitutionis debitaque obedientia. Et §. 50.

Item per militiæ præſectum, duces, & equeſtre iudicium in omnibus delictis, que in ebrietate à Dominis, nobilibus, militibus, cuiuſcumque conditionis aut ſortis ſint, commiſſa ſunt & puniendi veniunt, ebrietas ad excuſationem aut poenarū mitigationem nullo modo, vel acceptetur vel admittatur, quin imo huiusmodi delicta eo ſeuerius, grauius, etiam altero tanto mulctentur ac puniantur. Et §. 51.

Qui per ebrietatem hoſtile periculum ſomno ſopitus aliaue ratione neglexerit, capite negligentiam luat. Et §. 52.

Omnes & ſinguli milites, pedites, alique qui in equitum ſamulatio verſantur, qui ita beſtiarum more bibiſſe, itaque ebrui deprehenſi fuerint, vt ſuiſporum, & rationis impotentes ſint, recta ad carceres deducantur ferroque vinciantur, neque ſine ducum aut Magiſtri equitum voluntate emittantur: ad hæc uſque & ſas ſit, tales pro delicti grauitate, & confeſſione puniendi, eoſque, qui huic rei ſeſe oppoſuerint, ad equitum iudicium citandi, pertrahendique. Denique §. 78.

Qui igitur in excubis potus, aut ebrui deprehenſus fuerit, ita vt pro rei neceſſitate excubias agere veramque ac germanam reſſeram edere nequeat, is ad arbitrium ac ſententiam præſecti militiæ, aut ducum aut Equeſtris iudicii puniatur.

Has idcirco leges in medium produco inter initia, vt obuiam eorum obiectioni veniam, qui de Germania deſperandum cenſent, qui negant ſobrietatem reduci poſſe. Imperatores & principes bene ſperant, addo & poſſunt, ſi volunt, medicinam adhibere.

§. 4. Africani teſte Auguſtino ad ebrietatem pronicerant, ſed in eius tamen Eccleſia tanta erat cura ſobrietatis, vt Auguſtinus merito dicat Sermone 231. de tempore. Licet propitio Chriſto, fratres chariſſimi, credam vos ebrietatis malum velut inferni ſoueam expaueſcere, & non ſolum ipſi non velitis amplius bibere, ſed nec alios adurare, vel cogere plusquam oportet accipere: tamen non poteſt fieri, niſi ſint aliqui negligentes, qui ſobrii eſſe non velint: vos qui ſemper conuiuia ſobria exhibetis, nolite ad noſtram iniuriam reuocare, quia nobis neceſſe eſt aliquos ebriofos arguere.

Cum enim fratres chariſſimi, ebrietatis malum ſit graue vitium, & Deo odibile, ita per vniuerſum mundum à pluribus in conſuetudinem miſſum eſt, vt ab illis qui Dei præcepta cognoscere nolunt, iam nec putetur, nec credatur eſſe peccatum: in tantum, vt in conuiuſ ſuis irrideant eos, qui minus bibere poſſunt, & per inimicam amicitiam, adurare homines non erubescunt, vt potum amplius accipiant, quam oportet. Qui enim alterum cogit, vt ſe plus quam opus eſt bibendo inebriet, bere, hoc eſt minus malum ei erat, ſi carnem eius vulneraret gladio, quam animam eius per ebrietatem necaret. Et quia corpora noſtra terrena ſunt, quomodo pluuia nimium grandis, & diuturna minus maſi fuerit, terra inſunditur, & in lutum reſoluitur, vt nulla in ea cultura poſſit fieri: ſic & caro noſtra quando abundantiori rare, quam potu fuerit inebriata, nec ſpiritualem culturam accipere, nec inebriare. fructus animæ neceſſarios poterit exhibere. Et ideo quomodo omnes homines ſufficientem pluuiam in agris ſuis accipere deſiderant, vt & culturam valeant exercere, & de fructuum corporis meritate gaudere, ita & in agro corporis hoc tantum deberent git. bibere quod oportet, ne per nimiam ebrietatem ipſa corporis terra velut in paludem conuerſa, magis vermes & ſerpentes vitiorum generare, quam fructus bonorum operum poſſit afferre. Omnes enim ebriof ſunt tales ſunt, quales paludes eſſe videntur. Quid enim in paludibus naſcitur, nō ignorat charitas veſtra: totū quod ibi naſcitur, nullū fructum habere cognoscitur. Naſcitur ibi ſerpentes, ſanguisuga: naſcitur ibi rana & diuerſa genera vermium, que magis horrorem poſſunt generare, quam aliquid quod ad victum proficiat exhibere. Iſta enim herbe, vel arbores, que aut in ipſis paludibus, aut circa ripas earum naſci ſolent, nihil vtilitatis habere videntur, in tantum vt in annis ſingulis incendio concrementur. Videte quod de ebrietate naſcitur, igni præparatur.

Aſſi ebrietati additi à Chriſtiana lege ſobrietatem didicerunt.

Olim conſuetudo ebrietatis.

Cogunt biberent, hoc eſt minus malum ei erat, ſi carnem eius vulneraret gladio, quam animam eius per ebrietatem necaret. Et quia corpora noſtra terrena ſunt, quomodo pluuia nimium grandis, & diuturna minus maſi fuerit, terra inſunditur, & in lutum reſoluitur, vt nulla in ea cultura poſſit fieri: ſic & caro noſtra quando abundantiori rare, quam potu fuerit inebriata, nec ſpiritualem culturam accipere, nec inebriare. fructus animæ neceſſarios poterit exhibere. Et ideo quomodo omnes homines ſufficientem pluuiam in agris ſuis accipere deſiderant, vt & culturam valeant exercere, & de fructuum corporis meritate gaudere, ita & in agro corporis hoc tantum deberent git. bibere quod oportet, ne per nimiam ebrietatem ipſa corporis terra velut in paludem conuerſa, magis vermes & ſerpentes vitiorum generare, quam fructus bonorum operum poſſit afferre. Omnes enim ebriof ſunt tales ſunt, quales paludes eſſe videntur. Quid enim in paludibus naſcitur, nō ignorat charitas veſtra: totū quod ibi naſcitur, nullū fructum habere cognoscitur. Naſcitur ibi ſerpentes, ſanguisuga: naſcitur ibi rana & diuerſa genera vermium, que magis horrorem poſſunt generare, quam aliquid quod ad victum proficiat exhibere. Iſta enim herbe, vel arbores, que aut in ipſis paludibus, aut circa ripas earum naſci ſolent, nihil vtilitatis habere videntur, in tantum vt in annis ſingulis incendio concrementur. Videte quod de ebrietate naſcitur, igni præparatur.

Corpus ebriof viliſ noſa palus.

Ebrietas contra docentium clamores exurgit.

Turpis in malo gloria.

Ebriosis cedunt magistratus, utinam ne & ideo cedere cogantur hosti.

Ritus veteris legis sobrietatem requirunt.

Apud principem maxime seruanda sobrietas.

Ebrietas per lucidior viro.

Paupertas est, si mensam magnam sedisti, non aperias super eam sectus vinolentia.

Potentia & assuetudo potandi & interna damnatione percipitur.

Ebrietas nec in ipsis claudis cessat.

Sacri & profani di-

Quid de his aut libros scribimus? aut in templis concionamur? aut discepramus in Gymnasiis? Venter aures non habet, sed ebriorum etiam aures carent auditu, & caput cerebro. Non tamen cedendum est vitii, sed contra eundem, ita olim sapientes & Propheta fecerunt. Nec timenda iracundia ebriorum, quia iam mox computrescent.

Clamant illi, Erubescite, & verecundia sit vobis: quare non potestis bibere, quantum nos? Dicunt enim eos non esse viros. Et videte miseriam ebriorum, se dicunt esse viros, qui in ebrietatis cloaca iacent, & illos non dicunt esse viros, qui honeste, & sobrii stant. Iacent prostrati, & viri sunt, stant erecti & viri non sunt.

Cum igitur ebrii extra suam sint potestatem, nec admonitionis, quia ratione carent, capaces, sobrios, ut eos coerceant, moneamus.

§. 5. Primo quidem magni regis, & a quo pendet omne regnum illa lex omnibus data est. Germanicarum legum in decretis Dei, in oraculis altissimi fundamenta vides, & Germaniae principes, proceresque non ignorare sua mala, sed vel amare, vel ad ea amouenda infirmos esse. Verum leges diuinas intueamur, atque ad eas Rempubicam nostram, moreque exigamus.

Leuitici 10. 8. Dixitque Dominus ad Aaron: Vinum & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonii, ne moriamini: quia praeceptum sempiternum est, in generationes vestras. Ad caeremonias perituras ne accedat ebrietas, omnino gustasse vinum habetur piaculum: Christiani quomodo calicem Domini bibemus, de vinolentia adhuc recitantes?

Proverb. 20. 1. Luxuriosos ares vinum, & tumultuosam ebrietas: quicumque his delectatur non erit sapiens. Et 21. 17. Qui diligit epulas in egestate erit: qui amat vinum, & pingui, non ditabitur. Et 23. 1. Quando sederis, ut comedas cum principe, diligenter attende, quae apposta sunt ante faciem tuam, & statue cultum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam, ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacii.

Et 31. 4. Noli Regibus dā Lamuel, noli Regibus dare vinum: quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas, ne forte bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & intuent causam filiorum pauperis.

Ecclesiastici 19. 1. Operarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modicam paulatim decidet. Vinum & mulieres apostatae faciunt sapientes, & arguent sensatos. Et 31. 12. Supra mensam magnam sedisti, non aperias super eam sectus vinolentia. Et vers. 17. Ne comprimis in conuiuio. Cap. 37. 32. Noli audire esse in omni epulatione.

Ita. §. 11. Vae qui confurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino assueti. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuio vestris, & opus Domini non respicitis, & opera manuum eius non consideratis. Et vers. 22. Vae qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Et 22. 12. Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad sletum, & ad planctum, ad calutrium, & ad cingulum sacci: & ecce gaudium, & letitia occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnem, & bibere vinum, Comedamus, & bibamus, & eras enim moriemur, &c. Et 28. 7. Verum hi quoque pra vino nescierunt, & pra ebrietate errauerunt. Sacerdos & Propheta nescierunt pra ebrietate, absorpti sunt a vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Et 56. 12. Venite sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

Ezech. 16. 49. Ecce haec sunt iniquitas Sodoma sororis tuae, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & silarum eius, & manum egeno, & pauperi non porrigebant.

Dan. 5. 2. Pracepit ergo iam temulentus, ut afferrentur profani di-

pater eius de templo, quod fuit in Ierusalem: ut biberent in eis Rex, & optimates eius uxores, & concubinae illius.

Osae 4. 11. Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor.

Ioel. 1. 5. Expergiscimini ebrii, & flete, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam perit ab ore vestro.

Mich. 2. 11. Vinum non essem vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit super quem stillatur populus iste.

Rom. 13. 13. Sicut in die honeste ambulemus, non in comestationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus & impudiciis, non in contentione, & emulatione.

2. Corinth. 10. 6. Haec autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. Et 15. 32. Si secundum hominem ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? manducemus, & bibamus, & eras enim moriemur.

Galat. 5. 19. Manifesta sunt autem opera carnis, quae sunt: Fornicatio, immunditia &c. Ebrietates, & his similia quae praedico vobis, sicut praedixi, quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Ephesinae 5. 18. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria.

1. Thessal. 5. 6. Vigilemus & sobrii simus, qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrii sunt nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus. 2. Tim. 3. 2. Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, vnius uxoris virum &c. non vinolentum, non percussorem, &c.

1. Pet. 4. 3. Sufficit enim praeteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, his qui ambulauerunt in luxuria, desideriis, vinolentiis, comestationibus, potationibus & illis, qui desideris Idolorum cultibus. Hebr. 12. 16. Ne quis fornicator, aut profanus, ut Esau, qui propter vnam escam vendidit primitias sua.

§. 6. Iam dudum memini mihi cum illis negocium esse, qui omnia commodis suis, non Reipublicae integritate, sed ratione statui ut ipsi loqui solent, metiuntur. Itaque & hoc dicendum mihi est, eam Rempubicam in qua ebrietas dominatur, diu stare non posse. Nam ea & Deo inimica, & ordini, quo solo constat, contraria est.

Quae enim regio fuit, quae ebrietatem etsi amplexa est, non damnavit? quae non ea perit, nisi mature correxit? Lacedaemon dura illa, sed brevis virtutum custos, sobria regnavit, ebria seruiuit. Cur se uera lege ebrietatem vitarent, interrogatus Leontychidas, ne pro ipsis alii consultarent, respondit. Ebrius enim, uti pupillus, in aliena est manu. Solon ebrietatis delictum morte puniuit. Pittacus ebrietate delinquentem, dupla poena affecit, quod quodammodo Germaniae leges imitantur, grauiorem enim poenam ebriorum delictis faciunt. In Hispania si quis ebriosus sit testimonii dicendi honore priuatur, in Italia ludibrio, & quodammodo infamis habetur. Testimonium igitur creatoris, sanctorum patrum, legum humanarum, consensum omnium gentium tenemus, cui si quis refragetur, nā ille ab omni Republica, tanquam insanus, & furorem meditans est reiciendus.

§. 7. Respublica quae temperantiae rationem non tenet, quae vinolentiam ciuium suorum, vel dissimulat, vel concitat, crudelis est, infirmum, morbidum, rebus gerendis inutilem populum, vicinis contemptibilem, hostibus obnoxium educat. Et enim in filios, & nepotes patrum, auorumque vinolentia arthritin, hydropem, caron, lippitudinem, tremorem, epilepsiam, apoplexiam, & cerebro quidem cum inopia & egestate transfundit. Sanitatis causa sobrietas est, morborum cohortem inducit intemperantia. Aurea verba Hippocratis sunt. Sanitatis causa sobrietas est, & morborum causa ebrietas.

scrimen-
gnorat.

At nunc
quid aliud
agunt, quos
crebro ebria
vox excipit.

Ebriosa re-
publica
lo diu stare
non potest.

Iure gentium
damnata
ebrietas.

Ebrietas
paruos,
morbidos
foetus pro-
creat.

Sanitatis
causa so-
brietas.

exercitatio est, tenuitas victus, & impigra laboris tolerantia. Socrates Athenis hoc est in luxuria, morborumque patria, sanus diutissime vixit, quia sobrie. Ambitionem mensam fortuna, parcam virtus apponit; imo parcam etiam magna fortuna, modo luxuriosa non sit. Sanitas parcam requirit, febris & hydrops nunquam fatiantur. Natura paucis contenta est, ut omnes farentur, aqua bene vivitur, & salubriter. Nilum habetis, & vinum queritis? dicebat Pescenius Niger militi deliciarum cupidine tumultuanti. Senectus Augusti abstinentia viguit, & longior fuisset, nisi eam nefaria coniux mediata sicu precipitasset: Cenam ille ternis ferculis, aut quam abundantissime lenis praebebat, ut non nimio sumptu, ita summa comitate ita testatur Tranquill. Quid audis? Terna, aut lena fercula in mensa Augusti? rerum Domini? cui Parthi signa retulerunt? cui regna submiserunt Indi? Quis Satrapas, quis ciuium ita cenam amico praeberet? Longaeus & Constantius fuit, causam docet vitae eius historia. In Caesaris conuiuio Phasianum, & vulnam, & fumen exigi vetuit, & inferrum, munusque multis fortuito cibo contentus. Causa vero cur vinum, & nimius cibus corpori morbos adferant, adeo ut recte dicitur, κακὸν κινεῖ πόλιν, à Phycis facile exponitur.

§. 8. Quia quia natura supra appetitum, viresque suggeritur, id eam grauat, premitque, adeoque debilitat ut in venena vertatur: Ingentem lucem excitat, & cum pectoris conuulsione, nausea, capitis concussione, memoriæ oblesione vertis in contrarium viscerum officii eicitur.

Vinum copiose sumptum, praesertim dulce, & spirituosum, magna copia in sublime euaporat, omnes meatus, & cerebri sinus implet, rationem sopit, & mox frigore concreuit nebula illa, oppressisque tam respirandi meatibus, quam nervis leniendi administris, aliquando mortem praesentem intendit; sic enim Alexander Macedo mortuus est; sic Andebundus rex Angliæ, ex conuiuio elatus. Spectaculo fuit Alexandri semper ebrietas; sed toti exercitui ad terrorem propolita Calani Indi exequia: Certamen enim potentium institutum fuit. Primo promissum talentum, secundo minâ triginta, tertio decem, sed cruentum certamen fuit, triginta & quinque in ipsa Palæstra continuo frigore, horrore, syncope correpti animas exspuerunt. Sex ad tentoria relati paulo post obierunt. Qui talentum meruit, Promachus Macedo, eo accepto, intra triduum decessit, ita Chares Mitylæ de Alexandro. Quod si mors non consequatur, in promptu tamen est morbus comitalis, Hercules dici solet; nam eo obnoxius Alcides fuit; nec immerito; inter potiores enim palmam tulit, scyphum eius vix à duobus ferri potuisse tradunt. Itaque ingentes crateras Heracleos nominabant. Omnes sensus praesertim oculi obtusiores redduntur, vox ebrietate hebetatur, color intermoritur, anhelitus vitatur, aures, pulmo, stomachus, articuli, intestina propria habent ex crapula vitia, phrenesis etiam crebra inde erumpit.

Quid miserabilis Zenone, qui populorum ludibrio viuis vino, deinde terra sepultus est? Mente omnino per ebrietatem abalienabatur, exprobrante plebe; Zeno exurge, iterum potasti? Cumque id crebro fieret, Ariadna odio tot vitiorum seminiuū in sepulchrum imperatorium coniici iussit, idque ingenti saxo occludi, ubi cum ad se redisset, ingenti lamentatione, ac boatu eialans, timore Ariadnae neglectus, morti coactus est. Zonar. an. 3. Nec dissimilis Michaelis apud eundem Zonaram exitus, quem mero obrutus, ac profundissimo somno oppressum, amputatis deinde manibus, quod praebrietate fugere non posset, Basilii miles transfixit, & eductis ensē visceribus ebrietatem, vitamque soluit. Vnde vero illa orian-

tur breuiter Aristoteles, Sect. 3. problem. 3. Δυσχερὲς οὖν ἐστιν αἰετὶς, & celerrime laterum dolore, cæterisque eiusmodi corripit. Nam multum humorem, multum frigoris adferre, & calorem naturalem vincere. Senectam vero, & tremorem vinum inducit, ὅν τὸ δευτέρως ὁ ὄντος τῆς φρονήσεως δεξιότητος, καὶ δὲ ἀναίσθητον τὰ ἐν σώματι ὑπάρχοντα ἐπιδείκνυται. Cum enim calidum sit vinum, caliditati naturali corporis coniunctum, efficacius absumit, quæ sunt in corpore alimenta naturali, & insito humori. Vnde fit, ut alios ex his aqua interiorius premet, alios fluxio, alios alia deiectione, & pleraque alia vitia eiusdem alui exerceant. Nam & reliqui humores acerbis, ineptique remanent: & qui liquidi extrinsecus aduenerunt, crassari ob imbecillitatem caloris proprii nequeunt. Calor autem ipse imbecillus propterea manet, quoniam materia, qua contineri adhuc potest, imbecilla est: quomodo ignis, quem arundo reddiderit: hic enim propter materia imbecillitatem, infirmior est, quam qui à ligno praesatur.

Plane vero ætatem vino minui docet Aristoteles Probl. 23. Quamobrem qui ante extenuatus, merum inde multum hauerit, morte occumbat? & plerique vero bibaces, cum se nihil extenuarint, multo tamen, vniuersoque meri haustu sicci efficiuntur? Querendum enim hoc est, quandoquidem vinum calidum suapte natura est, & ut vitæ calore contineri apparet, sic mors refrigeratione auidere. An, ut ex cicuta, sic ex mero intereundum est, inde licet dum proprius calor paulatim extinguitur, modo tamen diuerso. Cicuta enim frigiditate calorem macerat naturalem. Et quomodo ab igne nimio, aut sole exiguis ignis extinguitur, sic intus corporis calor à vini calore, si nimius est, superatur, atque extinguitur.

Aut si alia similitudo placet. Quemadmodum vinum calefactum, cum refrigeratur naturalem calorem, subtilitatemque perdit, quia partes igneæ, æreæ, delicioresque euanescent, materia ignobilior remanet, ita quoque humor naturalis, quem radicalem Philosophi nominant, nimio calore aduentitio dissipatur, dissoluitur, vnde tremor, & frigus corporum inualefcit. Hinc sole ebrii gaudent. Hoc igitur constituto recte ordinata Respublica, princeps politicus, ut venena, ut cicutam, sic vinolentiam tollere, & punire delinquentes legibus debet. Non enim interest an frigore cicuta, an calore meri insitum naturalem calorem exhauias, & letale frigus inducas. Lentius credo vinolentia enecat, sed crudelius, magno morborum, & symptomatum concursu infelicem animam extorquens. Sane refert Cælius Rhodogignus, l. 28. c. 31. Quosdam ebrietate obmutuisse, conuulsionemque seu spasmodum passos esse vestigio concidisse. alios febre superueniente, ex minore malo remedium quassisse. Sic igitur statuo; nobilium in Germania multorum diuturnumque vitam posse esse duplo longiorem, si colerent sobrietatem; imo saniores, iucundiores. Diuturnum dico; eorum enim frequentior vinolentia, pauperum rarior, & duratior labore corporibus, siccatisque minus noxia. Singula enim ebrietates ut vitalem calorem, & vegetabilem naturæ humiditatem imminuunt, ita quoque vitæ partem abruptunt, mortemque accelerant. Itaque & iniqus inuitator ad mortem impellit, dum deliciosa venena propinat, & sanitatem bibentes, ita enim loquuntur, annos sibi demunt. Senes multos nusquam nisi Germaniæ locis horridioribus inuenias; ubi paupertas, & vini inopia docuit sobrietatem, nec inficias iero; Multos procerum, atque opulentorum hominum temperantiæ legibus obsecutos in laeta fortuna moderate viuere. Sed horum paucitas aliorum numerositati cedit. Hinc aliud malum consequitur, nempe plurimos esse, patribus immatura morte sublati; pupillos; quorum & res dissipantur, & maiore damno negligitur educatio.

§. 9. Alius denuo exorsus, quanta sit in vino labe,

Frigitur enim
brii calore
externo
presit.

Calor vini
ut calor fe-
brilis natu-
ralem ca-
lorem con-
sumit.

Cicuta fri-
gore oppri-
mit calorem
naturalem,
vinum suo
illum calo-
re erogat.

Ebrii postea
die fugiunt,
nauseant,
tremunt.

Ut subita
& praesentia
venena,
ita lenta
princeps
veter.

Qui ad po-
tum alios
inuitant,
adiguntque
reuera rei
sunt homi-
nicidii.

Sive plera
natura legi
signum est
in homine
morbis, aut
lassitudinis.

Frugalitas
Augusti.

Ebrietas
lena ma-
lorum.

Cur obste-
rit ebrie-
tas.

Horribile
ebrietatis
exemplum.

Hercules po-
tator & e-
pilepticus.

Oculorum
venena ve-
nus, & vi-
num: vtro-
que incen-
duntur, &
rubent.

Zenonis se-
pultura.

Mors Mi-
chaelis ebrii

Lac vino-
lentia nutri-
tis nocet
alumno.

bes, quanta inde vitæ pestis accedat explicandum aggredior Aristot. de politicis lib. 7. cap. 17. *Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ πρὸς ἄλλων ζώων ἐπισημαστικόν, ὃ δὲ τὸ πρὸς ἑδνῶν οἷς ἐπιμαστικόν ἐστὶν ἐστὶν τὸ πρὸς τὴν πολυμικρίαν ἐξείν, ἢ τὸ γάλακτος πλῆθος τῶν ἀποτρίχων δὲ, ὃ δὲ τὸ νοσήματα.* Placum est, si quis alias animantes, & gentes quibus cura est habitum bello idoneum corpori inducere consideret, vberem lactis copiam corporibus maxime accommodatam esse, absque vino tamen propter morbos. Itaque & atrum vinum nutriticibus prohibet. Ne scilicet lac vinosum, calidum, & teneros infantium artus, & humores inficiat, est enim ut pabuli sapor, ita virtus quoque & propterea in lacte. Non puto in Germania, fœminis vino interdendum; quamvis id Romæ legibus cautum fuerit, quamvis id Romæ legibus cautum fuisse occiderit, & à Romulo cæde absolutus fuerit. Frigida est enim regio, & vinum, ut plurimum vino Græco, Italo, Hispano dilutius. Itaque lex illa Romuli: Si vinum biberit domi, ut adulteram puniant, abrogata & Romæ fuit. Neque illa sequela vitiorum semper est, quam præci scribunt. Vini usum adulteria, veneficiaque sequi; nam medici frequenter in Germania, & borealibus partibus, vinum præscribunt, & Guevara vir prudens, iuxta ac severus, in calidissima sua Hispania fœminis, spissando lacti paulum vini concedit; licet ita dilutum, ut potius aquæ cruditas corrigatur, quam ut saporem lingua percipiat. Verum hæc ita quisque ut volet, æstimet. Modo id quod inde conficere mihi constitutum est, in mores inducatur; omnesque quantum in vini abusu sit corporum nocu- mentum, agnoscant. Si enim vinum à matre vel nutrice potatum, stomacho domitum, cæteris alimentis temperatum, in sanguinem spissatum, inde perfectissima concoctione in lac conuersum, tantam vim in alumnos exercet, ut calore alieno accendat, epilepticos, Ecstáticos, attonitos, stupidos, morbo- sos efficiat; quid censendum; si uterque parens, ac aui illa vitia hereditate adepti, & intemperantia au- xerint, & in prolem transcripserint?

In Germa-
nia fœmi-
nis modicum
vinum est
permissum.

Veteres me-
robiam, &
adulteram
veneficam
putabant.

Hispanis
fœminis vi-
num dilu-
tissimum
conceditur.

Parulis
nullo modo
dandum est
vinum.

Omnes me-
dici pueris
vinum ne-
gant.

Vinum pue-
ris datum
viros stul-
tos efficit.

§. 10. Fœda etiam est eam ob causam multorum consuetudo, qui parulis vinum frequenter instil- lant, *ἢ ὡς τὸ ἐπὶ τῶν παιδῶν*, ut aiunt Græci, Ignem igni addentes.

Plato ante annum octauum decimum, vinum pueris dari vetat, Auicenna pueris omnino negat, perinde enim esse, ac si ignem igni addas, idque in debili materia. Iuuenibus temperate, senibus quan- tum pati valent, concedit. Puerorum corpora rara laxa calida sunt, ideo vino facillime inflammantur, nerui imbecilles sunt, cerebrum inualidum, ita & Galenus in reg. sanat. Pueris autem vinum inimicissimum: quia eo ni- mium inflammantur, & quia nerui & cerebrum vio- lentia resistere non possunt. Siccat autem vehementer, & statum mentis non in præsens modo euertit, sed etiam in omnem vitam turbat. Lignum vali- dum, arcum arcum, si violenter inflectas, vires habet, quibus resiliat, & suæ rectitudini restituat: cera, plumbum, & mollicula germina si curaueris, facile sequuntur manum, nec tamen vnde deducta sunt, redire possunt. Ita corpora robusta, duratas ar- terias, neruos firmatos, cerebrum compactum ac spissatum, membranas eius validas, turbat quidem in viris voluntaria ebrietatis infania, infirmioresque reddit, nunquam enim lignum semel curuatum in- tegralitati pristinae omnino restituitur, & diu tensus arcus vires amittit. At si ardor liberi incidat in tene- ra puerorū viscera, ita dilatat, torquet, contrahit, sic- cat, ut nulla arte naturalem constitutionem recipere possint. Memorabile est exemplum Pergamēni pueri, qui cum sitibundus meracum bibisset, diu vi- gil permanfit, vigilias confecta febris est, ex ea phrenesis, ac tandem mors. At non semper illa vide-

mus. Verum est, non eadem in omnibus vinum sed contraria mala efficere; in alio hydropem, in alio ar- dentes febres, in quibusdam marcorem, somnum- que, in cæteris clamores, & cantus. Vinum, dicitur apud Aristotelem in problematis Chæremon pro mo- ribus eorum, quibus se applicat, operatur. Itaque sensum & parum lædit, donec totum hominem erogat. Audi- ui iuuenes de insomnia querentes, vidi viros cætero- qui valentes, quibus si vinum non mentem, at certe sanitatem, vigoremque mentis abstulerat. Certum est vitæ brevis signum, in adolescentia negatus na- turæ somnus, somnum fugat siccitas, at vinum ado- lescentes maxime siccit, humor ille naturam tene- ram obruens, dulcem & viuificum succum aufert. Quemadmodum lignum aridum aqua humectatur, natiuo tamen, & vitali succo caret, neque aliud hu- mor ille efficit, quam ut facilius putrescat, ita quo- que se habent corpora quæ vino potius abluuntur, quam bibunt. Sic Diotimus Atheniensis quem io- culariter Choem dixerunt, quod infundibulo appo- sito sine respiratione biberet. Sunt nonnulli adeo re- rum periti, qui calore vini, quo ebrii æstuant, na- turalem restituunt, augerique calorem arbitrantur, cum tamē eos experientia doceat, postredie aut die tertio omnia frigere, mēbra tremere. Sed de pueris loquor, quibus frigidis in locis nullum, aut parce, & dilutum vinum concessero, in calidis nullum omnino. Flo- rem tenerum in mustum conieci, pallentem, exsuc- cumque recipies, non minus delicata viscera leuis flamma falerni exurit, & in præcocem senectutem barba celeriore præcipitat. Sed quid opus disputa- tione? Obeas Europam vniuersam licet, in cultis vr- bibus pallentes facies adolescentum, gracilia corpo- ra, tenuia cruscula, in pagis validam prolem, viu- dum colorem, torosos artus, latos humeros, robu- sta & macula crurum firmamenta, longæuitatem- que inuenies. Sed hanc in rem mihi testis est æterna veritas. Eccl. 37. 34. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinentes est, adiicit vitam. Animo ergo intimo recondant principes, ne in pace plures, quam bello pereant; quid enim prodest Reipublicæ gladios esse conditos, seu ut scriptura loquitur, *conuersos in vomeres*, si acconita intemperantia, si vini toxica licen- tius, quam vlla bella grassantur? Peccant in homi- num salutem, qui hæc negligunt. Homicidij crimen est, in hominis salute peccare, inquit Cassiodorus. Pestem, & luem epidemiam fugiunt mileri, sine scelere, si ea corripiantur, morituri. Vini intemperantiam sequun- tur cum dedecore, & æterno exitio morituri. Quod de vnus patrisfamilias filio dixit Augustinus serm. de castit. Quid prodest homini filium habere, nutrire, ama- re, si æternis eum nutriat tormentis. Hoc principi dico? Quid prodest principi habere subditos, si omnes, aut magna pars misero spectaculo, tormentisque infero- rum parantur?

§. 11. De malis corporis quorum est causa ebrie- tas, sat dictum; maior est, animorum pestis, non de numinis offensa, delictisque loquor, sed de ingenii, memoriæ, iudicii, alacritatis impedimentis. Ebrietas aufert memoriā, dissipat sensus, confundit intellectum, ut docet Augustinus, Ebrietas facit de homine bestiam, de ro- busto infirmum, de prudente fatuum. Ut testatur Orige- nes, & Hieronymus: Nihil adeo obruit intelligentiam, si- cut comessatio, & ebrietas. Cleomenes dum Spartanarum Scytharum & Thracum *ἀμύση* æmularur, redactus est ad infaniam. Causa infaniæ ex vino est naturalis, quia corpus admirabiliter præsertim caput, cerebrū- que petens immutat. Hinc ipsismus, conuulsio, phre- nesis, caros, epiphora, tremor, cerebri, & eius instru- mentorū, quasi horologi, aut chordarū cōturbatio, stoliditatem efficit. Cāpanæ matres erinacei sangui- nem māmīs illuisse dicunt, ut feroces natos educa- rent:

Vini causa
vigilia.

Contraria
mala vinū
operatur.

Externus
humor pu-
tredinem,
non vitam
promouet.

Si debiles
sint stoma-
chi.

Vrbium de-
bilis corpo-
scula.

Bellorum
clades ti-
ment, cum
plures ebr-
itate perierit.

Vinamplius
menti quā
corpori no-
cet.

Organavi-
no spiritus-
que turbat-
tur.

rent: Verum nec copia eius sanguinis erat, nec ea efficacia, neque Campani feroces, sed delicioſi erant. Caligula nutrix puella diuulſa ac dilaniata ſanguinem cum lacte dedit alumno, nec hæc tamen cauſa eius qua humanum genus afflixit, crudelitatis fuit.

Cruditatis ex vino eſt. Summam ille ex cædibus voluptatem cepit, ſanguinis effuſi ſpectaculo citra ſatietatem intentus, vt teſtatur Dio. 59.

Inſania ebriorum. Verum hoc natura immanis, inſtitutio, ebrietas adferebat, & temporum illa mala erant. Certe non ſine cauſa dixit Dominus Olæa 7. *Ceperunt principes furere à vino.* Non ſine cauſa Pythagoras tres botros in vire naſci dixit, primum voluptatis, alterum ebrietatis, tertium inſaniæ. Athenæus libr. 2. cap. 1. ex Timæo Taurominitano refert, Iuuenes quodam Agrigentino ad eam inſaniam veniſſe, vt temulentum nauigare ſe putarent, & quaſi orta tempeſtate, ac ſi oneribus nauem ſubleuare vellent, omnem ſupellectilem per fenestras eieciffe. Cum apparitores mitteret ſenatus, eos velut Tritones adorabant, & ſi tempeſtatem euaderent, victimas, & ſacrificia promittebant, die tertio vix ad mentem redierant, domus dicta Tirenſis eſt. Illa ergo temporaria inſania, ſapius menti per vinum impreſſa, iudicium etiam ſobriorum interturbat.

Tirenſis Agrigentina. Principum temulentorum etiam cum maxime ſobrii fuerunt geſta ſtultiſſima narrat hiſtoriæ. Sardanapalus vires & curam regni aliis permittit. Cambyſes omnibus intolerabilis, omnium ſtolidiſſimus imperium patris afflixit. Bonofus ſuo tempore capaciſſimus potatorum, imprudentia ſuſpensionem meruit. M. Antonius ingenioliſſimus Romanorum effaminare, & pueriliter pleraque geſſit. Claudius ille ſtipēs & fungus, qui vt ait ille, tam ſtultus erat, vt regnare nō poſſet, qui vt vocatur Seneca, cum ſunus ſui vidit, & exequias, cum primo ſe intellexit mortuum eſſe. Ille inquam conuiuia agitauit ampla & affidua. Caligula, Gallienus, Maximinus conſuetudine perpotandi, in maxima probra prolapſi ſunt.

Ebrioforum principum ſtultitia. §. 12. Verum quod caput eſt, ebrietate principes Rempublicam eueriſſe conſtat. Alexander Macedo, felix Aſiæ prædo, plurima iuueniliter, ſtolidæque geſſit, nec vllus vno appetentior quam ille fuit. Caligulam nemo ſanum dixerit: ſi factorum eorum, vel vnum caput apud Suetonium legat: at ille ſi paucos annos vixiſſet, totum imperium dilapidaiſſet.

Proſuſione ſequitur rapacitas. At ne ſingula (inquit Suetonius) enumerem, immanſas opes totumque illud Tiberii Caſaris, vicies ac ſepties millies H. S. non toto vertente anno abſumpſit. Exhaustus igitur, atque egens, ad rapinas conuertit animum, vario & exquisitiſſimo calumniarum, & auctionum, & vectigalium genere. Negabat iure ciuitatem Romanam uſurpare eos, quorum maiores ſibi poſteriſque eam impetraſſent, niſi filii eſſent. Neque enim intelligi debere poſteros, vltra hunc gradum, prolataque diuorum Iulij & Auguſti diplomata vt vetera & obſoleta deſebat. Arguebat, & perperam editos cenſus, quibus poſtea quacunque de cauſa quicquam incrementi acceſſiſſet. Teſtamenta principum, qui ab initio principatus Tiberii, neque illum, neque ſe heredem reliquiſſent, vt ingrata reſcidiſſent caterorum, vt irrita & vana, quoscuque quis diceret herede caſare mori deſtinaſſe. Quo metu iniecto, quum iam & ab ignotis inter familiares, & a parentibus inter liberos, palam heres nuncuparetur, deriſores vocabat quod poſt nuncupationem viuere perſeuerarent, & multis venenatas machinas miſit. Cognoſcebat autem de talibus cauſis, taxato prius modo ſumma, ad quem conſciendum conſideret, conſectio demum excitabatur.

Varia prædicandi vocabula. Ac ne paululum quidem in mora patiens ſuper XL. reos quondam ex diuerſis criminibus vna ſententia cõdemnauit, gloriaſque eſt expergeſcacta ſomno Caſoniæ, quantum egreſſet dum ea meridaret. Auctione propoſita, reliquias omnium ſpectaculorum ſubiecit & vendidit: Exquirens per ſepretia, & vſque eo extendens vt quidam immenſo coacti quadam emere ac

bonis exuri, venas ſibi inciderent. Nota res eſt, Aponio Saturnino inter Subſellia dormitante monitum à Caio præconem, ne pratorium virum crebro capitis motu nutantem ſibi, præterirer: nec licendi ſinem factum quoad XII. gladiatores H. S. nonagies ignorantia addicerentur.

Quid Neronem cithara, inter ludiones canentem Ingluuius proponam? Et ſane nihil illo ſtultius, poſtquã ebrius pecunia, eſſe cepit?

Vitelliana ingluuius, quam pernicioſa fuerit, indicat Tacitus. Epularum ſæda & inexplebilis libido. Ex vrbe atque Italia, irritamenta gula veſtabantur, ſtrepitibus ab vitroque mari itineribus. Exhausti conuiuiorum apparatibus principes ciuitatum. Vaſtabantur ipſæ ciuitates. Degenerabat à labore, ac virtute miles, aſſuetudine voluptatum, & contentu ducis.

Et pluribus verbis Tranquillus. Famoliſſima ſuper ceteras fuit cœna ei data aduentitia, in qua duo millia teſtiſſimorum piſcium, ſeptem auium, appoſita traduntur. Hanc principum quoque exuperauit ipſe dedicatione patine, quam ob immenſam magnitudinem clypeum Minerva æxiſus ποσειδωνος dictabant. In hac ſcarorum iecinora, Phafianorum & pauonum cerebella, linguas phœnicopterum, murenarum lactes à Carpathio vſque, ſretoque Hiſpaniæ, per nauarchos ac triremes petitarum, commiſcuit. Vt autem homo non profunda modo, ſed intempeſtiua quoque ac ſordide gula, ne in ſacrificiis quidem vnquam, aut itinere vlllo temperauit, quin inter altaria ibidem ſtatim viſcera, & ſarra penetrata à foco manderet, circaque viarum popinas fumantia obſonia vel pudiana atque ſemeſa.

Nihil altum, nihil principe dignum cogitat, cuius animus ſemper habitat in patinis.

Quid Gallienus? qui cum imperium à triginta hoſtium & tyrannorum exercitiis oppugnaretur, ſi quando ex temulentia euigilaſſet: querere ſolebat. Et quid habemus in prandio? Et quæ voluptates paratæ ſunt? & qualis cras erit cœna? quales Circenſes? ita Trebell. Poll. Vide curam ſtulti imperatoris iam in extremas anguſtias redacti. Sic loquitur idem Trebell. Ac ne eius prætereatur miſeranda ſolertia, veris tempore cubacula de roſis fecit. De pomis caſtella compoſuit. Vna triennio ſeruauit Hyeme ſumma melones exhibuit. Muſtum quemadmodum toto anno haberetur docuit. Ficus virides, & poma ex arboribus recentia ſemper alienis menſibus præbuit.

Sanuſne Heliogabalus de quo Aelius Lampridius; Fertur in Euripis vino plena nauales Circenſes exhibuiſſe. Nam pro tam furioſa prodigalitate memoratu dignum nō eſt, narrare ſexcenta in vna cœna ſtruthionum cerebella. Natationes in piſcinis vino plenis. Summa olim luxuria fuit, nauales Circenſes dediſſe. Hic vino Euripos nauigabiles facit. Vnde vero tanta inſania? Cum Peſcennio ita tranſegerat, vt ille imperio, ipſe vero Heliogabalus voluptatibus vacaret. Itaque vitanda omnino ciborum immoderatio, & intemperantia potus, quæ diſpenſatricem omnium officiorum prudentiam euerſit. Ab homine nunquam ſobrio, non eſt poſtulanda prudentia. Veriſſimum quod ait Seneca Epist. 83. Vitia vino concepta, etiam ſine vino valent. Et vero præcipue vitium illud, quod eſt vini proprium, incogitantia, ſtultitia, inſania. Vſus vini, inquit Philo de Monarch. grauatur animam, ſenſus bebetat, corpus onerat.

§. 13. Finiam exemplo priuati, quod Seneca Conſol. ad Heluiam ita deſcribit cap. 10. Apicius noſtra metiam vixit, qui in ea vrbe, ex qua aliquando Philoſophi, velut corruptores iuuentutis, abire uſi ſunt, ſcientiam popina profeſſus, diſciplina ſua ſeculum infeſcit: cuius exitum noſſe opera pretium eſt. Cum ſeſtertium millies in culinam congeſſiſſet, cum tot congiaria principum, & ingens Capitoli vectigal ſingulis cõmeſſationibus abſorbuſſet, ere alieno oppreſſus, rationes ſuas tunc primum coactus inſpexit, ſuper futurum ſibi ſeſtertium centies cõputauit: & velut in vltima fame victur, ſi ſeſtertio ceteris vixiſſet, auri.

Ingluuius pecunia,

James principum cœna.

Sordida gula.

Curam Rei publicæ vertunt ad inania. Percunte imperio ex roſis cubilia parant.

An non vni Circenſes, orbis terræ vinum abſumere poſuiſſet?

Victa ab Heliogabalo omnium nequitia.

Luxuries etiam in priuatis modum egreditur. ſeſtertium millies duo milliones & medius ſeu 25. traſa vixiſſet, auri.

Bis centena
& duo mil-
lia, quing-
enta.

Ebrietas na-
turam con-
fundit.

Ebriosorum
fatus, stoli-
di, aut Epi-
leptici, aut
mobiles.

Vino stulti-
tia natura-
liter indu-
citur, &
augetur.

Aeris tem-
peratura
ingenis ser-
uit.

Veterani
consiliarii
principum
ex potatio-
ne contem-
pti, & stu-
pidi.
Luxuries
pestis inge-
niorum.

Patrocinia
vinolentia

vixisset, veneno vitæ suavitatis, quanta luxuria erat, cui sefertur
centies egestas fuit? I nunc, & puta pecunia modum ad rem per-
tinere, non animi; sefertur centies aliquis extimuit, & quod
alii voto petunt, veneno fugit; illi vero tam praua mentis ho-
mini vltima potio saluberrima fuit.

Stultitia igitur mater est ebrietas: Egredie Augu-
stinus: Ebriosus vinum sorbet, ab illo absorbetur. Deo sit abo-
minabilis: ab Angelis despicitur: ab hominibus deridetur, a da-
monibus confunditur, conculcatur ab omnibus. Ebriosus con-
fundit naturam, amittit gratiam, perdit gloriam, incurrit da-
mnationem. Quomodo confundat naturam iam su-
pra exposuit Serm. 231. Veterum memoria nulla gēs
Thracibus tardior, aut stolidior fuit; numerare vi-
tra quaternarium plebs nequibat, stupor ex ebrieta-
te perpetuo, in Sobolem propagatus, miraculo ceteris
fuit. Ebriosorum enim fatus aut corpore, aut mē-
te, & sapientia utroque deficit. Nec iniuria quamquam
magna acerbitate dixit adolescenti attonito, & insa-
nabilem Diogenes; ὁ παῖς οὐ μαδῶν οὐδ' οὐ πεισῶν. Pater tuus
ebrius te genuit. Causam autem cur sapientia obstat
ebrietas, etiam cum iam furor ille deferbuit, insinuauit.
Nunc explicatius de ea agendum est.

§. 14. In quibus flaua bilis dominatur, celeri sunt
ingenio, in quibus melancholia, prudentes, & præci-
pue ad Rempublicam adhibendi. Sed tenuior, & no-
biliores melancholia sit oportet, quæ mixturam stulti-
tiae adiunctam non habet. Hominis autem pruden-
tis est meminisse, & sapere, seu recte iudicare. Memo-
ria sedes est, & imaginationis, specierumque, cere-
brum, eius temperatura, & præterita retinet, & per
imaginandi facultates, iudicio seruit. Sinimio hu-
more fluitet, aut refrigeretur, memoria vacillat. Si in-
calescat ultra modum, phrenitis gignitur. Memoria
igitur, & iudicium, in media cerebri temperatura co-
sistunt.

Aër ipse purus ac integer bonorum ingeniorum
fertilis est, ut Atticus, ut Palæstinus, ut Germanus.
Crassior ac faculentior, segnia habet ingenia. Beotum
in crasso iurare aere natum. Nimium frigus, torpentia,
& quasi lethargica efficit, ut sunt ad septentrionem
Lappiorum gentes. Nimius calor crebro penitus stu-
pida, qualia sunt multorum Æthiopum. Hinc tam
magna est in animarum paritate diuersitas ingenio-
rum, ut alii homines, pene alii bruta esse videantur.
Ex utroque apparet, quantum ad sapientiam faciat
sobrietas. Si enim aër, quem ducimus, puritas inge-
nio necessaria est, ne turbidioris aëris incurfu, sine-
ritas cerebri vitietur, turbeturque ordo; quanto est
maior in vehementissima ebrietatis pulsatione con-
fusio, quæ tanta est, ut linguam humore tumefaciat,
totum corpus debilitet, ac deiciat? Deinde nimios
calores, vinum præsertim in capite ipsa arce sapientiæ
accendit; Spiritus vitales, animales, turbidiores ac
faculentiores efficit. Et quod caput est, natium ca-
lorem exstinguit. Itaque & præteritorum facili
obliuiscuntur, & de futuris parum sagaciter consul-
tant. Dum enim vino caput crebro æstuat, quod de-
licatum est, & lucidum euanesceat, deteriora, & infir-
ma manent. Hinc sæpe cernimus veteranos princi-
pum consiliarios, inter ipsa negotia obturpescere, &
iuniorum perpiscacitate, ac diligentia vinci. De inge-
niis loquitur Seneca: In deterius quotidie res data est, siue
luxu temporum, nihil enim tam mortiferum ingenio, quam
luxuria, siue cum premia rei pulcherrimæ cessarint, tralatum
est omne certamen ad turpia. Cum vero etiam stupor ille
parentum fuit, frequens est fungos omaino, ac bār-
dos nasci. Sed ut concludam hoc affirmo, ab omni-
bus philosophis medicisque obseruatum: Pueros mul-
to cibo, ac potu, somnoque, tardos, stupidosque euadere, & ma-
lignius crescere.

§. 15. Duo mihi obici solent: Primum est, quod
dam bibendi potentes esse, animumque in vino ve-

getum esse. Alterum, Multos insignes ingenio, pru-
dentiaque per interualla sobrietatis sapientissime
consulere. Prioris exempla proponunt, Bonosum,
qui bibens, meienque hostium legatos inuitabat,
eosque ut secreta proderent, inebriabat; ipse multi
vini tolerans. Et Cambysem; de quo lib. 3. de ira c. 14.
narrat Seneca: Praxaspes unus ex charissimis monebat, ut
parcius biberet: Turpem esse dicens ebrietatem in rege, quem o-
culi omnium, auresque sequerentur. Ad hoc ille: ut scias, inquit,
quemadmodum nunquam excidam tibi, approbabo iam, &
oculos post vinum in officio esse, & manus: Bibit deinde libera-
lius quam alias, capaciorebus Scyphis etiam grauius, & temu-
lentus, obiurgatoris sui filium procedere ultra limen iubet, al-
leuataque super caput sinistra manu stare. Tunc intendit ar-
cum, & ipsum cor adolescentis (id enim sepetere dixerat) figit,
recis quoque pectore herens in ipso corde spiculum ostendit: ac re-
spiciens patrem. An satis certam haberet manum? interroga-
uit. At ille negauit Apollinem potuisse certius dimittere. Dū il-
lum maleperdant, animo magis quam conditione mancipiū.
Eius rei laudator fuit, cuius nimium erat spectatorem fuisse. Oc-
casione blanditiarum putauit, pectus filii in duas partes di-
ductum, & cor sub vulnere palpitans.

Posterioris miraculi exempla varia recensent et-
iamnum viucentium. Non est tamen arduum occur-
rere, in consultiis vinolentia patronis. Ac primo qui-
dem exempla duorum turpissimorum hominum, regis,
& imperatoris ad detestationem tam fædi flagi-
tarii permouere eos oportebat. Præfens sibi erat Cā-
byles, quia maior erat iracundia, quam vini ebrietas.
Imo ille hanc discussit, utcumque egerit, non crude-
lis modo fuit, sed stultissime etiam crudelis. Ignora-
re enim nisi furiosus non potuit, factum tam crudeli-
ter iniurioso, omnium in se odia accendi, quamquam
ergo dextra non aberrauit, consilium tamen mentis
infantissimæ infania fuit. Bonosus imperator, inebria-
ri non poterat, non enim bibebat ille, sed vinum per
corpus suum effundebat, quasi per vitrem, aut cana-
lem, unde & quidam cum suspensum videret, ampho-
ram pendere dixit, quod scomma etiam in Maximinū
coniectum fuit. Ad alteram partem venio, quam faci-
le obtinuerō, si cum ipsis mihi vinolentis, non lauda-
toribus vinolentorum sermo sit. Qui enim in cibo
potuque moderationem non seruant, rei ipsa sentiūt,
variorum ferendorum esse turbulentam, & non æ-
qualem concoctionem, Aristot. prob. 1. cibos multos fa-
cilis edi quam concoqui: Fatentur etiam plura funera lu-
xuria, quam senectutis sese honorasse. Vident vere dixisse
Macrobius: Qui crebro sunt ebrii, cito senescunt. Saturn.
lib. 7. cap. 6. Verissimum etiam quod Arnob. lib. 7.
Vinum nervos omnium debilitat virtutum. Quomodo ve-
ro? Quia minuit sapientiam, vinculum, & compagē
omnium virtutum. Sapientiam vero minuit, quia
memorandi, imaginandi, & interiorum sensuum se-
dem conuellit, organa confundit, a naturali consti-
tutione dimouet. Verum rem ipsam spectemus. Sa-
pientes illi, & ingeniosi potatores, nomen sibi para-
runt antequam detere ingenium inciperent, nunc
vero retinent, quia loquaces sunt, quia experientia
valent, quia præiudicia norunt. Quod si res nouæ,
difficilesque proponantur, si acies aduersarii impu-
gnent, si multa opus sit meditatione, lectione, legimū
collatione, tum demum apparebit, quantum sagaci-
tatis, intelligentiaque Bacchus thyrio suo decusserit.
Tum dicent.

Veritur anaphoris fundus, sententia nobis.
Reuocentur viri illi ingeniosi, prudentesque, post a-
liquor annorum largas compotationes ad Acade-
mias, disputationibusque præfint, acriter res obscu-
ras, arduasque agitentur, iacturam serio suam deplo-
rabunt. Quamquam & nunc sæpe penas dant, nam
hodieque illi ipsi faciunt, quod a iunioribus pruden-
ter corrigitur; quod asperum est, & pene contume-
liosum,

à turpissi-
mis sum-
pta.

Potentis e-
brietatis ex-
emplum.

Largius bi-
bit, sed ira,
& tristitia
ebrietatem
impediunt.

Crudelitas
inconsulta.

Bonosus vi-
rum per
corpus suū
effundebat.

Vinolenti
sua vitia
fateri solent.

Ebriosi ma-
net aliquā-
diu aucto-
ritas a so-
briis parta.

liofum, sed necessarium aliquando. Nam

Πολὺς γὰρ οἶνος πολλὰ δὲ ἀφάρτησεν πόθιν.

Multo vino multa errata committuntur.

Juniores
consilarii
senum ebrio-
rum er-
rata corri-
gunt.

Then istocles prodigam, flagitiosam, voluptuariam egit iuventutem, tanta improbitate, & contumacia, ut matrem ad suspensum adegisse dicatur; at postea Græciæ columen fuit. Magni ingenii, magni animi vir fuit. Verum nondum ingenium omnino sepeliebat, & in penuria bonorum, & fortium virorum subito emicuit, nec locum tamē illum diu tenuit, multa enim improbe, ac stulte gessit. Quale enim consilium fuit, ut totam victicis Græciæ classem exureret, quo solis Atheniensibus imperium conciliaret? Quid hoc aliud erat, quam patriam inermem, barbaris obicere? Nec enim pro tam perfidis sociis Græciæ pugnatura erat. Deinde quam prudenter imperavit, testis ipse est. Puer, inquit, ille Græcis imperat, quod enim ille vult, mater eius vult, quod mater, id ego, quod ego, hoc Græci vniuersi. En sapientiam ebrii ducis! qui nec filium, nec vxorem regere, ne procuratores quidem potuit, magno enim are alieno obrutus fuit. Quid mirum hunc patriam fugisse? Desinant igitur, ebriosorum iactare in rebus politicis prudentiam, ego nominare possum, qui præcoce delitio, à rebus amoti, ingloriam senectam egerint. Alios qui auctoritatem penitus omnem amiserint. Superest exemplum inuidia plenum, sed quia faciendum veritatis, nec à multis notatum proferendum est, audire enim sua vitia debet, siue illa delectent, siue odio sint.

Miraculum
prudentia
Themisto-
cles stulte
Rem ad-
ministrat.

Germania
pars sobria,
alia ebria,
alia media.

§. 16. Diuisa est Germania in tres partes, si temperantiam spectes. Prima pars est laboriosa, filiorum duratrix, aquæ potatrix, cui rarus cereuisiæ, rarissimus vini vsus est. Altera pars vino, deliciis quæ abundat, in qua, diuites præsertim remulenti sunt, delicateque filios enutriunt. Tertia pars intermedia est, primæ virtutibus, alterius vitis affinis. Non sunt vero hæc omnia multum locis dissita, sed moribus. In hisce iam multa per aliquot annos obseruauimus, & pro uoco ad omnes quibus senum experientiam cõsulit. Id vero quod dicam notare eo commodius potui: quod per annos 24. in diuersis collegiit, Academiis iuuentus mihi nota fuit, & ingeniorum notata diffimina.

Magnatum
multorum
filii stolidi,
aut stupidi.

Primo, In urbibus cultis, vino abundantibus, & deliciosis, multis opulentorum, & magnatum liberos parum mente constare, nonnullos penitus stultos esse animaduerti, idque malum late per multas, & insignes familias sparsum. Causa naturalis est, matrum dum verum gerunt, dum laetant, bibacitas, multæ enim eo tempore, non Rhenana duntaxat, sed Hispanica, creticaque, & atra vina liguriunt, & filiis teneris ingerunt. Hoc enim sanitati, firmitati, calori-que fouendo conducere, callidissima vinorum auditis comminiscitur, sed utunque hoc matribus vitale sit, ingenii certe liberorum merum est toxicum. Magis hac in re ciuicæ matronæ quam nobiles, quæ in arcibus habitare solent delinquant, tum quia nobilitatis est seuerior disciplina, quæ urbium delicatarum: Ad labores enim, & militiam educare liberos solent, vulgarique cibo assuescunt. Tum vero, quod in urbibus talium rerum non modo sit copia, sed donari à cognatis soleant. Fœminæ autem puerique haud facile cupidius abstinere. In urbibus itaque legem aliquam coercendam muliebris cupiditatis inducendam arbitror, medicorumque requiro dexteritatem, qua matrum, & prolis sanitatem moderentur. Sed qua tu lege mulieres Behrias Ebrias coerebis, præsertim cellæ dominas? Quid si & vir sit Behrius Ebrius? Difficile curatu malum est, quia occultum, & cum apparuit, sersa est medicina, iam enim bibacitatem matris, læsa mente filius circumfert. Moneat tamen maritus, concionator, confessorius: im-

Opulenti
ciues nobi-
libus sunt
delicatiores.

Multercul-
larum di-
uitum fra-
nanda bi-
bacitas.

primis parentes, & magistratus in hoc incumbant, ut probrosum sit, filiam familias bibisse vinum. Bibacem vero videri, ita infame, ut honestum matrimonio, tales vix sperare possint. Denique parentes & mariti temperantiæ documento sint, & exemplo. Alioqui semper in aurem oggannient; *Vbi tu Caius, ibi ego Caius.* Senem potum, pota trahebat anus.

Probrum
sit puella bi-
bisse vinum,
ita est in
Gallia.

Secundo, Pueros delicate enutritos, & caliculis extrema sorbere solitos, plerosque vsque ad annum duodecimum, aut quartumdecimum esse ingeniosos, alacres, memoria promptos obseruauimus. Verum ubi ex Grammaticis Scholis excelsere, iam ad pandendos versus, aut orationem suo Marte componendam applicantur; quia opus est discursu, iudicio, labore, & agitatione mentis plerique deficiunt: & ostendunt, illum ingenii florem caducum fuisse. Ad Philosophiam cum est ventum, in primo certamine concidunt, & aut studia penitus deserunt, aut titulum aliquem Doctoratus, ex Italia coemptum ostentant. Causa non vna est; nam vel negligentia, vel alius vitis ætatem consumunt. Verum de illis ago, quibus nec instructio, nec labor deest: sed quorum ingenium cum magnam expectationem in pueritia præstruxisset, subito omnium spem eludit. Causa est, quia teneri ob cerebri molliem memoriæ celeriter audita imprimentur; facile enim mollibus figuræ imprimuntur. Itaque cum studium eorum fere in ediscendis lectionibus, retinendaque verborum explanatione versetur, cum etiam natura sint calidi, alacresque ad concertationes, exercitiaque literarum, hinc ingeniosi, sed falso nominantur. Stupidi enim sunt, & tardi, sed ætate, memoriæ facilitate, ingenua alacritate tarditas tegitur, neque hoc mirum est, cum puerilitatis, & ingenuæ simplicitatis nomine, per aliquot annos stultitia liberorum parentibus imponatur.

Vix in cen-
tesimo hæc
fallit expe-
rientia.

Bibaculorum
puerorum
caduca in-
genia, &
crebro ca-
ducus mor-
bus.

Quadam
dona pue-
rorum stu-
piditatem
tegit.

At multi habent etiam præcozem sapientiam. Dextre agunt, loquuntur ut viri. Ita plane est, & illa ipsa præcox maturitas, signum est ingenii non duraturis à vino sit. Fructus illi qui tempus suum antecedunt, externo calore hypocausorum ad maturitatem præcipitati, non modo per breues sunt, sed stirpem etiam suam exhauriunt. Quia dum cruditatem alienus calor decoquit, partes etiam vitales haurit. Mors itaque semper ingenii præcocibus inuidet, aut si ante semper maturuere, celeriter exolescunt.

Indorum
quidam stu-
pidi, docti
sunt, & a-
ctiuosi.

Præcoci
ingenii præ-
cox senectæ,
& deliria.

Cur autem vinum a uorum, ac parentum, & multo magis tenellæ ætati infusum, præcoces faciat pueros, virorem si modice sumatur, sapientiam acuat; si largiter, obtundat; causa est ex naturæ principii deducenda. Puerorum animi idcirco sapientia deficiuntur, quod multo humido cerebrum oppletum, ad sapientiæ actiones idoneum minime sit; Crudus ille humor in aliis citius, in aliis tardius dissipatur, sed naturaliter non violenter coquendus est. Si vini extraordinarius calor accedit, celeriter omnia illa dissipantur, sed ut dixi, non sine noxa naturæ: vitalem enim humorem, caloremque calor aduentitius absumens senectam accelerat, ita cum etate viri sunt, frigore, & delitio senum infestantur. Virorum spiritus, nervosque firmos modicum vini exacuit; quia nocere non potest tenui calore fortibus, & torporem tamen excitat, ac tollit. Plane idem in plantis cernimus: Tepor vicini ignis, & hypocausorum succum maturat, turgescere in gemmas, in flores erumpere cogit, sed idem ille calor expansi floris decorem continuo carpit, ut cum spectari cœperit, celeriter marcescat. Quia protuberatio, germinatioque præter naturam fuit. Ita igitur habet se ratio vinolentiæ in Republica, atque is est exitus liberorum delicate enutritorum. Parentes cum hac animaduertunt, ad conuicia tamen eos trahunt, eosque penitus cor-

Puerilitatis
causa cere-
bri humor
crudus.

Parentum
in educan-
dis liberis
stultitia.

N rumpunt

rumpunt deliciis, quos omnino vino abstinere, tenuiterque pasci oportebat; ut calor extraordinarius pro longevitate, & ingenio conciliando mitigaretur. Verum de his pluribus agam, cum de institutione disputabo. Multos enim parentes adeo stultos videmus, ut mirentur filios esse malos, cum nihil boni eos ipsi docuerint. Ad vitium enim nihil opus est magistro, satis est non arceri, satis est ocium concedi, & voluptates permitti.

*Diuitum filii cur pauperes red-
dantur?*

Diutissimi civitatum qui aliunde migrarunt.

*Deliciose urbes exte-
ris parent.*

§. 17. Tertium ex hisce consequitur, Diuitum filios, posteritatemque ut plurimum alieno aere gravatam, ad inopiam redigi. Interdum quidem improvisum malo, qui miseratione digni sunt. Plerumque se ipsi in discrimina paupertatis mittunt, meritoque opprobriis obnoxii sunt. Causa est consuetudo deliciarum, ignorantia oeconomiae, fuga laboris. Opulentissimos civitatum video eos, qui laboriosa aliqua regione, aut quorum parentes, atque aui immigrarunt. Illi enim temperantiam, frugalitatemque secum tulerunt, laboribus dediti sunt, severe liberos educant, ideo facile rem tuentur, & augent, ceteris luxu diffuentibus. Ne hoc modo: verum latius se illa institutio extendit. In provinciis urbibusque vino, & luxui deditis. Parochos, ludimagistros, oppidorum scribas, pene aduenas video, non quod illa isti contemnunt officia, sunt enim plurimi pauperes, misereque victitantes; sed quod ingenia delint, & labores. Si tamen illa contemnunt, an etiam maiora spernunt? Vide in urbibus canonicorum collegia, primarios concionatores, doctores, praefatos, & numerum eos, qui ex delicatulis flosculis ad eos honores euecti sunt: paucos inuenies, plerisque primum in flore decussit. Aulas principum recense: Prudentia, & consilii primas concedi illis intelliges, quorum adolescentia laboribus, & temperantia exercita fuit: quos patria non corrumpit. Hoc eo magis mirum est, quod in Ecclesiis, in Republica, in aula plurimum commendationes alienae polleant, tenuiores tamen, & crebro exteros praefari videmus. Ratio est, quia cum ad rem ventum, docti, indutriti, impigri, laboriosi quaeruntur, quales nemo eorum est, quorum pueritia deliciis corrupta est: aut si aliquis est, in singulis aulis vix vultus est.

§. 18. Dixi de ebrietate vitanda; verum vnum adiungam, quod ad alia quidem accommodari potest, & porro debet, sed hac quidem in causa periculum est principibus, multos enim principes, & magistratus tum propter ebrietatem peccatum, tum propter ebrietatem, aeternum damnatos penitus mihi persuadeo. Sententiam meam breuiter proponam hac protestatione, si ex mille doctoribus vel vnus sani iudicii contradicat, magistratum periculo absoluiam.

Graue principis ob ebrietatem periculum.

Primo. Indubitatum est magistratui curam salutis subditorum, diuinae gloriae, scandalorumque tollendorum incumbere.

Secundo. Certum etiam est, Ebrietatem peccatum esse; ex eaque ingentia mala oriri, bona impediri.

Scandala tollere princeps tenetur.

Tertio. Ex hoc euidenti consequentia concludo, principem teneri graui mandato aeternae maiestatis, etiam hoc peccatum a Republica tollere: Ipsumque nisi hoc conetur, viasque ac rationes inquirat, saluari non posse, quia de manu eius, omnium sanguis animarum requiritur. Grauius vero delinquit, si aula illius vomitu, sordibusque repletur.

Quarto. Eadem est omnium consulum, senatorum, atque aliorum qui in potestate sunt, obligatio. Malo enim debent resistere.

Ebrietas facile tolli potest.

Quinto. Magistratus in Germania sine tumultu, sine obloquio, sine timore maioris mali, ebrietatem facile tollere possunt. Ideoque nulla excusatione uti

possunt, qui permittunt. Praesertim cum etiam imperatoria lege obstringantur.

Sexto. Leges paucae totam rem conficiunt.

Prima lex. Princeps, senatus, sobrius esto, principumque ministri.

Leges contra ebrietatem.

Secunda. Qui consiliarium, aulicum, satrapam, quaestorem principi commendat, id primo confideret, ne ebriosus ille sit.

Tertia. Ebriosus in aula negocia non credantur, si perseveret, dimittatur.

Quarta. Ad capitula Ecclesiarum collegiarum ebriosi non admittantur, qui iam admissi sunt, canonicis poenis corrigantur.

Quinta. Ciuum ebrietas, honorum priuatione, deinde multa corrigatur. Aut etiam potestate testimonii dicendi.

Sexta. Tabernarum, hoc est, officinarum ebrietas Domini magno aere puniatur, si quem ebrium non indicent magistratus.

Septima. Nuptiarum ebrietatem conuiuae, & sponsi luant.

Octaua. Sumptuariae leges serio propugnentur.

Iustissima sunt illae leges, neque vilis, nisi vel daemon, vel demonis fatelles intercedere potest. Nam intemperantia sanitatem, ingenium, pacem, opes, famam aufert; malorum innumerabilium cohortem adducit. Itaque quanquam vir bonus interdum vino capiatur, nemo tamen nisi infamis vinolentia paritocinari potest, praesertim cum M. Antonium Roma gentilis, & ebria detestata sit, magis quod volumen pro ebrietate scripserit, quam quod penitus se dediderit voluptati: sic enim iudicabant, Ebrium sibi soli peccare, & si exemplo quoque offenderet, ad paucos id annos pertinere: doctrinae impudentiam, qua tantum malum doceretur, omnibus saeculis obtuturam.

Iusta sunt leges, quia minora delicta grauioribus poenis legum alia puniunt.

Patroni ebrietatis infames sunt.

§. 19. Misera conditio Germaniae, vini ferax regio, bono suo plures occidit, quam gladio moriantur, & audeo dicere, plus vini in mortes hominum, quam ad sanitatem, iucunditatemque impendit.

Germania suo bono perit.

Quot pauperum cateruae feruari, recreari vino illo possunt, quo occidis amicos? Haec cum fiant, miramur vites frigore, florem pluuia perire, & iam flauescientes vvas primum corrumpi? Infamia potantium, furor ebriorum, acri gelu palmites vrit, florem decutit, grandine botros dissipat. Cur enim vini copiam a Deo postulant plerique? Nonne ut vinum per corpus suum offundant? seque perdant? nonne clementius est, non dare enses furiosis, vinum ebriosis? Gentium igitur mores deseramus, Christianam temperantiam sequamur, aliter illi egerunt, aliter nos agere Dominus voluit. Ebriorum futorem, & temperantiae honestatem Apolog. cap. 39. describit nobis Tertullianus. Nam & canulas nostras praeterquam sceleris

Potatores spernuntur, imitatio incipit.

Gentium sacra comestationibus infamia.

Agape Christianorum.

infames, ut prodigas quoque sugillatis, de nobis scilicet Diogenes dictum est, Megareses obsonant, quasi crastina die morituri, adificiant vero quasi nunquam morituri. Sed stipulam quis in alieno oculo facilius perspicit, quam in suo trabem. Tot tribubus, & curiis, & decuriis ructantibus acescit aer. Salus cenaturis creditor erit necessarius. Herculaneorum decimarum & polliciorum sumptus tabularum supputabunt. Apaturus, Dionysius mysteris Attici, coenarum delectus indicentur, ad fumum cano Serapicae Sparteoli excitabuntur, de solo triclinio Christianorum retrahantur. Cana nostra de nominationem sui ostendit. Vocatur enim *αγάπη*, id quod dilectio penes Graecos est. Quantis cumque sumptibus constet, lucrum est, pietas est nomine facere sumptum. Siquidem viopes quoque refrigerio isto iuuamus, non quia penes vos parasiti affectant, ad gloriam famulanda libertatis, sub auroramento ventris inter contumelias saginandi, sed quia penes Deum maior est contemplatio mediocritatis. Si honesta causa est communis, reliquum ordinem discipline de causa estimare, quid sit de religionis officio, nihil vtili-

Coniuncta
Christia-
norum le-
dio, oratio,
concio ex-
cipiat.

utilitatis, nihil immodestia admittit, non prius discumbitur, quam oratio ad Deum praeferatur. editur, quantum furientes capiunt bibitur, quantum pudicis est vitelita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi effusa fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Post aquam manalem & lumina ut quisque de scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, prouocatur in medium, Deo canere hinc probatur quomodo biberit. Atque oratio coniuncta dirimit: inde discitur non in ceteras castrorum, neque in classes discursationum, nec in eruptiones lasciuarum, sed ad eandem curam modestie, & pudicitiae, ut qui non tam cenam cenauerint, quam disciplinam.

CAPVT XV.

Iram Regnantibus ex aequo, & subditis noxiam esse.

Mollis edu-
catio ira-
cundos fac-
cit.

§. I. VOLVPTATES vicisse magna pars est sapientiae, iram frenare animi fortis est, & penne inuicti; ideoque & hac moderatio in Republica omnino est necessaria, connexa est eius consideratio, cum illis quae de voluptatibus diximus. Ex vino enim, & molli educatione praecipue iracundia nascitur. Naturam, inquit Seneca l. 2. de ira, c. 20. mutare, difficile est: nec licet semel mixta nascentium elementa conuertere. Sed in hoc nosse profuit, ut calentibus ingenis subtrahatur vinum: quod pueris Plato negandum putat, & ignem vetat igne incitari. Nec cibis quidem implendi sunt: discedunt enim corpora, & animi cum corpore tumescunt.

Deliciae su-
perbiam in-
stillant, in-
de iracun-
dia.

Eadem quae in bonam spem pueros adducunt, insolentiam, & iracundiam generant. Nihil magis facit iracundos, quam educatio mollis, & blanda. Ita Senec. lib. 2. de ira cap. 21. Ideo, ait, in desiderium, oculumque non resoluimus, & procul a contactu deliciarum retinebimus. Ex gaudio enim exultatio, exultationem tumor, & nimia estimatio sui sequitur, inde iracundia: est enim opinio contemptus, aut iniuriae acceptae. Qui autem blande & in deliciis educantur, iniuriarum interpretati, nisi mollissime habeantur. Ideo, inquit idem Seneca, viciis quo plus indulgetur, pupillisque quo plus licet, corruptior animus est. Non resistet offensae cui nihil vquam negatum est, cui lacrymas soluta semper mater abstergit, cui de pedagogo satisfactum est. Non vides, ut maiorem quamque fortunam, maior ira comitetur? In diuitibus, nobilibusque & magnis gratibus praecipue apparet, cum quicquid leue & inane in animo erat, secunda se aura suscipit. Felicitas iracundiam nutrit, ubi aures superbas, assentatorum turba circumferit.

Vici & pupilli ma-
lindulgen-
tia, & licen-
tia.

Ecce cap. 25. Parum agilis est puer, aut repidiur aqua potui, aut turbatus torus, aut mensa negligentius posita. Ad ista concitari, insania est: ager & infelicitas valetudinis est, quam leuis aura contraxit: affectu oculis, quos candida vestis obcurbat: dissolutus deliciis, cuius latus alieno labore condoluit. Minderidē autem fuisse ex Sybaritarum ciuitate: qui cum vidisset fodierem, & altius astrum allenantem, lassum se fieri questus, vetuit illum, opus in conspectu suo facere. idem sapinus questus est, quod solis rosa duplicatis incubisset. Vbi animum, simul & corpus voluptates corrumpere, nihil tolerabile videtur: non quia dura, sed quia molles patimur. Quid enim est cur rursus alicuius, aut sterutamentum, aut musca parum curiose fugata vos in rabie agat, aut versus calix, aut clauis negligentis serui manibus elapsa? Feret iste aequo animo ciuile conuiuium, & ingesta in concione curiae maledicta, cuius aures tracti subsellii stridor offendit? Perperietur hic famem, & estius expeditionis sitim, qui puero male diluente niuem, irascitur?

Matri ab-
surgenti la-
crymas, si-
lius veras,
seras, ma-
gnas lacry-
mas excu-
riet.

§. 2. Blanditia igitur iracundos faciunt, quia delicatos, quia infirmos, maxime, quia arrogantes. Ridere soleo stultos parentes, & blandos doctores, cum de adolescentulorum contumacia loquuntur. Nulla enim in re offendi, nihil negari, nemo parentum sic filios dilexit. Iam ingratus est, alii quibus minus praestari, magnas gratias re-

Causa cur
delicati fa-
cile irascan-
tur.

Qui nun-
quam offen-
dit filium,
fecit contu-
macem.

ferunt. Imo vero tibi gratias non debet, quia cum corrupisti. Omnium blanditiarum memoriam vna mentio excussit. Verum huc de rebus agam libro de institutione, nunc iram luxuriae filiam consideremus. Luxuria inquam filiam, sed matrem crudelitatis, & administram. Affinis enim delitiae est immanitas. Nero ita mollis erat, ut nihil virile, ita crudelis ut nihil molle habere videretur.

Ira seu ὀργή est ὀργή καὶ λύπη πινυίας φανούρης, Luxuries
de φανούρης τοῦ ἐλπίσας, τὸ εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτὴν fons crude-
titas, καὶ ἀποσπένδους. Ira est cupido vindictae. 2. cum litatis.

dolore seu tristitia. 3. Vindicta apparentis. 4. propter apparentem despicientiam vel sui, vel eius cuiuspiam, non conuenienter. ita 2. Rhet. c. 2. optimus definitio-
ne con-
temtus.

Ira ex opi-
nione con-
temtus.

Triplex co-
temptus.

Despicientiam vero triplicem constituit. 1. contemptum, cum nihil rem aestimat, & personam. 2. contemptum, qui est contemptus cum voluntatibus impedimentum ponitur, non ut ipse commodi quippiam ea ex re nanciscatur, sed ne alteri accedat. 3. contemptum, cum alteri nocumentum molestiaeque infertur, cum dedecore patientis, non ut aliud sibi accedat, sed ut voluptatem capiat.

Seneca lib. 1. de ira cap. 3. Citat definitionem Aristotelicam; iram esse, cupiditatem doloris reponendi; Differt autem ab irato, iracundus, ut ibidem c. 4. exponit Seneca, ut ebriofus, ab ebrio, timens, a timido. Cicero in 4. Tusculanorum modo differre, sicut anxietas, ab angore. Varietatem iracundorum describit Seneca. Cetera, quae pluribus apud Graecos nominibus, in species iram distinguunt, quia apud nos vocabula sua non habent, praeteribo: etiam si amarum nos, acerbumque dicimus nec minus stomachosum, rabiosum, clamorosum, difficilem, asperum: quae omnia irarum differentiae sunt. Inter hos morosum ponas
Varia ira-
licet, delicatam iracundiam genus. Quaedam enim sunt ira, quae intra clamorem consistant, quaedam non minus pertinaces, quae frequentes; quaedam saepe manu, verbis parciores, quaedam in verborum, maledictorumque amaritudinem effusae; quaedam ultra querelas, & auersationes non exeunt, quaedam aliae graueque sunt, & introrsus versa. Mille aliae species sunt mali multiplicis.

Græci πικρὸς μινερότης ἀπεργάτος χαλεπὸς, κρυλλότος, διασπένδους ὀργή, ὀργή, θυμὸς, θυμὸς, θυμὸς appellant. Satis de cognoscenda ira dictum, quam vincere, quae definire praestantius est.

§. 3. Summum est ira, & publicum malum: Vehementius enim, quam res vlla orbem afflixit. Quod & Homerus indicasse voluit, cum μῆνιν Ἀχιλλῆος ὀνομάσας, perditricem appellat. Seneca lib. 3. de ira cap. 2. Denique cetera singulos corripunt: hic vnus affectus est, qui in-
Ira publicā
terdum publicae concipitur. Nunquam vnus populus, vnus est malum,
femina amore flagrat: nec in pecuniam, aut lucrum tota ci-
vniuersos
uitas spem suam misit. ambitio viritum singulos occupat, impo-
corripit.
tentia non est malum publicum: sepe in iram vno agmine itū est. Viri, feminae, senes, pueri, principes, vulgusque consensere: & tota multitudo paucissimis verbis concitata, ipsum concitatore antecedit. Ad arma protinus, ignesque discursum est, & indicta finitimis bella, aut gesta cum ciuibus. Tote cum stirpe omni cremata domus: & modo eloquio fauorabilis habitus in medio honore, iram sua concionis excepit, in Imperatorem suū legiones pilei retorserunt. Dissedit plebs tota cum patribus, publicum consilium, senatus non exspectatis delectibus, nec nominato Imperatore, subitis ira sua duces legit: ac per tecta urbis, nobiles consecutus viros, supplicium manu sumpsit. Violauit legationes, rupto iure gentium, rabieque insanda ciuitatem intulit: nec datū tempus, quo resideret tumor publicus: sed deducta protinus classes, & onerata tumultuario milite sine more, sine auspiciis, populus ductu ira sua aggressus fortuita, & apta, pro armis gessit: deinde magna clade temeritatem audacis ira luit.

Saul sacerdotem, & urbem eorum subito concidit, Nabuchodonosor tres viros principes, ad ignem damnat. Cambyses iracundiam, cum ebrietate coniunctam, retuli capite antecedente. Regibus vero maxi-